

ՀՈՐԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

Էրեբունի—Երևան: 2750 տարի: Այս անվանումները և նշված տարեթվանակը ինքնին շատ բան են ասում: Երևանի պատմությունը հայ ժողովրդի պատմությունն է: Իսկ աշխարհի հնագույն քաղաքներից մեկի՝ Էրեբունի—Երեվանի հիմնադրման 2750-ամյակի տոնակատարությունը տոնն է նաև հայ ժողովրդի ավելի քան 3000-ամյա գոյատևման:

782 թվականին մ. թ. ա. ուրարտական Արգիշտի Առաջին արքան Արարատյան դաշտի Արին-բերդ բլրի վրա կառուցում է մի ամրոց և անվանում այն Էրեբունի: Դրանով էլ հենց սկիզբ է դրվում Երևան քաղաքի գոյությունը:

1968 թվականի հոկտեմբեր:

Հայ ժողովրդի կենսահաստատման մեծագույն վկաներից մեկի՝ Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2750-ամյակ: Տոնական այս հանդեսներին մասնակցելու համար Սովետական Միության տարբեր քաղաքներից ու արտասահմանյան երկրներից Հայաստանի մայրաքաղաք են ժամանել բազմաթիվ հյուրեր:

Թանգարաններում թե պատկերասրահներում, ցուցահանդեսներում թե կինոթատրոններում, ամենուրեք մեծ հոբելյարին նվիրված միջոցառումներ են տեղի ունենում:

Բերկրանքն ու խինդն է թևածում հայոց հինավուրց ուստանում՝ Երևանում, ծովաձավալ ցեծություն է հաշոց հինավուրց լեռնաշխարհում: Բանայթ ու կես երկար ու ձիգ դարերի ընթացքում աշխարհի տարբեր ծեֆերում շա՛տ ու շա՛տ քաղաքներ են հայտնվել ու անհայտացել, բայց Էրեբունի-Երեվանը մնացել է կանգուն՝ իբրև իրեն կերտած ժողովրդի հանճարի ու արարչագործ ոգու հարատևման առհաստաչա:

Հոկտեմբերի 17-ին՝ հինգշաբթի.—Հորելյանական հանդիսությունների սկիզբը հանդիսացավ Արին-բերդում կազմակերպված ծաղկի տոնը: Այդտեղ էին հավաքվել բազմահազարանոց բազմություն, որոնք իրենց մշակած ծաղիկներն էին ներկայացրել:

2750 տարի հետո Էրեբունին կարծես նորից կենդանություն էր ստացել: Բոլորը զարդարվել էր բազմերանգ ծաղկագույներով: Երգ, ծիծաղ, խնդություն: Էրեբունին կրկին կենդանություն էր ստացել, սակայն այդ կենդանությունը հառնել էր 20-րդ դարի շնչով:

Էրեբունի միջնաբերդի ստորոտին ստավտից մինչ երեկո պարում ու երգում էին Երեվանի ինքնագործ խմբերը:

Հոկտեմբերի 18-ին՝ ուրբաթ.—«Հաղթանակ» զբոսայգում երգի տոնով սկիզբ դրվեց Երևանի հիմնադրման 2750-ամյակին նվիրված մեծ համերգաշարին:

Այստեղ էին հավաքվել բազմահազար հայեր՝ տոնական համերգների:

Երգի տոնը բացում է գրող Գուրգեն Բորյանը: Նա խոսում է հայ ժողովրդի, նրա մշակույթի մասին, նրա հուզող, ոգևորող ու կյանք տվող և իրենից անբաժան ու իր մասը կազմող երգի մասին, շեշտում նաև, որ «Հայ ժողովրդի երգերը միշտ էլ սիրով, հիացմունքով են ունկնդրել օտարականները: Հայոց երգը թափառող մեր կոունկի նման մեր վրշտից, մեր սխրանքից է խոսել: Ու երգով մենք հմայել ենք, երգով ճանաչվել»:

Երգի տոնը սկսվում է ՍՍՀՄ և Հայկական ՍՍՀ պետական հիմների կատարմամբ: Այնուհետև «Երևան» փողային նվագախումբը կատարում է Այ. Հարությունյանի «Տոնական նախերգանք»-ը: Ապա 2750 մարդուց բաղկացած քաղաքային երգչախումբը կատարում է Էդ. Հովհաննիսյանի «Երևան»-ը:

Ջրուսայգին ողողվում է նաև Առնո Բաբաջանյանի, Այ. Սպենդիարյանի և շա՛տ այլ երգահանների ստեղծագործությունների մեղեդիներով:

Տոնական համերգին իրենց մասնակցությունն են բերում ժողովրդական արտիստներ Արշավիր Կարապետյանը, Գոհար Գալաչյանը, Օֆելյա Համբարձումյանը:

Երգի տոնն ավարտվում է, և աշնանային

երկրոն իր թեւերն է փոռում երգերով ողողված Երևանի վրա:

Հոկտեմբերի 19-ին՝ շաբաթ.—Առավոտյան ժամը 10-ին Այ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնում տեղի ունեցավ հանդիսավոր ճիստ՝ նվիրված Երևանի հիմնադրման 2750-ամյակին:

Նիստին ներկա էին ռեզիդենտներ, ծառայողներ, գիտության ու մշակույթի աշխատողներ, պետական ղեկավարներ: Հանդիսավոր տոնակատարությանը ներկա էին նաև ինչպես Սովետական Միության, այնպես էլ սփյուռքահայության պատվիրակներ:

Հանդիսությանը իր նախնավոր ներկայությունն էր բերել նաև Վեհափառ Հայրապետը՝ տ. Հայկազուն և տ. Կոմիտաս սրբազանների ընկերակցությամբ:

Հանդիսավոր ճիստը բացում է հորեյանական հանձնաժողովի նախագահ, Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետի նախագահ Բ. Սուրադյանը: Նա իր խոսքի մեջ ասում է, որ Երևանը «հասակակիցն է Բաբելոնի և Պերսեպոլիսի՝ իրենց գոյությունը վաղուց դադարեցրած և ավերակների մեջ պառկած քաղաքների»:

Հարգելի նախագահը նշեց, որ Երևանը այժմ դարձել է մշակութային, գիտության, կրթության և արվեստների խոշորագույն կենտրոն, որ «Երևանը մայրաքաղաքն է ոչ միայն Սովետական Հայաստանի, այլև պատմության հողմերով աշխարհով մեկ սփռված ամբողջ հայության»:

Ծեղազարդ Արարատի հայացքի տակ սքանչելիորեն հառնած մեր մայրաքաղաքը այն լուսավոր փայտն է, որին ուղղված են հայ ժողովրդի տարագիր զավակների կարոտած հայացքները: Նրանց համար Երեվանը տակ քաղաք չէ, հայ նոր պետության խորհրդանիշն է նա, հայկական վերածննդի մարմնացած ոգին: Երևան ասելով հասկանում ենք հայրենիք, տուն, տունդարձի ճանապարհ, վերադարձ տարագրությունից»:

Ապա ձայնը տրվում է Ա. Քոչինյանին: Նա իր խոսքի մեջ ասում է, որ «Թեև Երևանը հիմնադրվել է 2750 տարի առաջ, սակայն այժմ, իրավամբ, նա կարող է աշխարհի ամենահեթոտաարդ քաղաքներից մեկը համարվել: Նրա հոյաշեն պողոտաներն ու հրապարակները, սովերալիստ պուրակները, հայելապատ ջրավազանները, ամեն ինչ նոր են, նորի նման լավ ու գեղեցիկ»: Այս բոլոր պայմանները, իր խոսքի մեջ շեշտում է Ա. Քոչինյանը, ստեղծվել են 1920 թվականի նոյեմբերից, երբ «հայ ժողովուրդը ազատվեց հոգեվարքի ճիրաններից և ոտք դրեց վերածնության շեմին»:

Հորեյարի մասին հանգամանորեն խոսում է Լ. Ղարիբջանյանը, նշելով, որ Հրեբունի-Երևանի անցած պատմական ուղին, սկսած ուրարտական շրջանից, սերտորեն կապված է հայ ժողովրդի պատմության հետ: Երեվանը, ինչպես և հայ ժողովուրդը, անցել է պատմության մահաբեր մորիկների միջով, բայց հաղթանակով է դուրս եկել գոյամարտում: Օտարերկրյա բազմաթիվ նվաճողներ կողոպտել, ավերել են երկիրը, բայց մշտապես թևածել է ժողովրդի ազատատենչ ոգին: Ամենածանր պայմաններում անգամ նա ստեղծել է մշակութային անգուցական արժեքներ:

Երույթներ են ունենում նաև միութենական և արտասահմանյան պատվիրակության ներկայացուցիչներ:

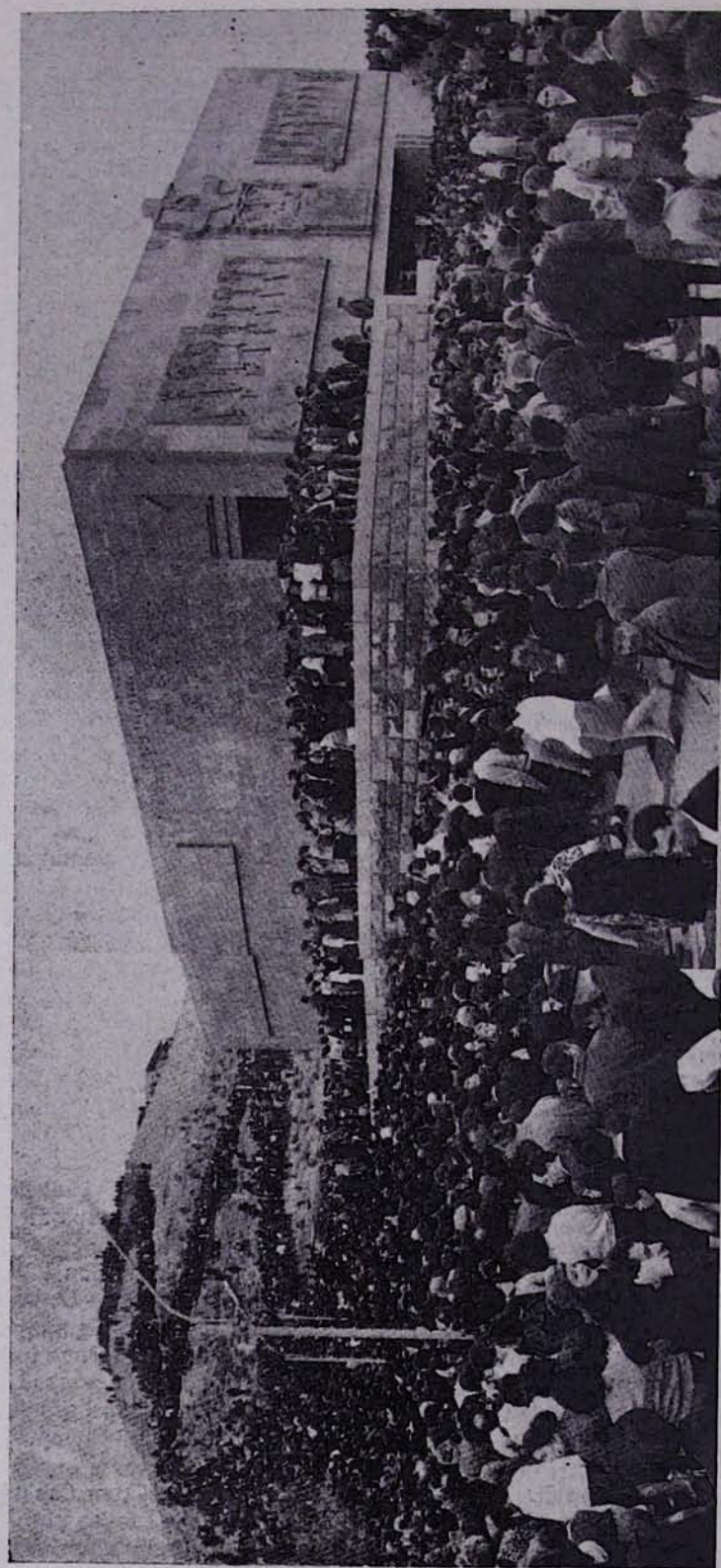
Հոկտեմբերի 19-ին, երեկոյան ժամը 19-ին, Այ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնում տեղի ունեցավ մեծ համերգ, որին իրենց մասնակցությունը բերեցին հանրապետության լավագույն կատարողական ուժերը, Սովետական Միության տարբեր վայրերից և սփյուռքից ժամանած հայ անվանի արվեստագետներ:

Համերգի ընթացքում բեմը հաջորդաբար ձևավորվում է հին Հրեբունին պատկերող զանազան գեղարվեստական ձևավորումներով:

Հայաստանի երգչախմբային ընկերության երգչախումբը հանդես է գալիս Հո. Հովհաննիսյանի «Հրեբունի» ստեղծագործության կատարմամբ: ՀՍՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Ա. Քաթանյանի ղեկավարած օպերային թատրոնի սիմֆոնիկ նվագախմբի ուղեկցությամբ երգչախումբը հնչեցնում է Արգիշտի Առաջինի սեպագիր արձանագրության խոսքերով կոմպոզիտորի կանտատը: Օպերային թատրոնի պարողները ներկայացնում են մարդկության հեռավոր անցյալի պատկերները՝ կատարելով «Հեթանոսական պար»-ը:

Այնուհետև ելույթներ են ունենում ժողովրդական արտիստ Մ. Երկաթը՝ Տ. Չուխաջյանի Արշակ Երկրորդի (համանուն օպերայից) արիայի, ժողովրդական արտիստ Ս. Քոչարյանը՝ հատված Խ. Աբովյանի «Վերջ Հայաստանի» վեպից, Լ. Չաքարյանը՝ միջնադարյան շարականի կատարմամբ:

Ընդմիջումից հետո ներկայացվում է Ա. Տիգրանյանի «Դավիթ բեկ» օպերայից մի պատկեր՝ ժողովրդական արտիստ Ն. Հովհաննիսյանի մասնակցությամբ: Ժողովրդական արտիստ Բ. Ներսիսյանը, դուդուկահարների անսամբլի նվագակցությամբ, ար-

Էրեբունիի թանգարանի հանդիսավոր բացումը

տասանում է Սայաթ-Նովայի «Աշխարհումս ախ չիմ քաշիլ» բանաստեղծությունը: Երգիչներ Հ. Բադալյանի և Ռ. Մաթևոսյանի կատարմամբ հնչում է անմահ Կոմիտասի «Հորովել»-ը: Կոմիտասի «Կոռունկ»-ի կատարմամբ հանդես է գալիս Բելյուսից ժամանած երիտասարդ երգչուհի Սոնա Ղազարյանը: Տաղանդավոր երգչուհի Գոհար Գասպարյանը կատարում է Անուշի արիան վերջին գործողությունից (համաձայն օպերայից): Ա. Խաչատրյանի ջութակի համերգի վերջին մասի կատարմամբ հանդես է գալիս միջազգային մրցույթների դափնեկիր, ջութակահար Ժ. Տեր-Մերկերյանը:

Տոնական համերգի եզրափակիչ համարում տաղանդավոր դիրիժոր Օհան Դուրյանի ղեկավարությամբ Հայաստանի պետական, երգչախմբային ընկերության, պետական համալսարանի, քաղաքի դպրոցականների միացյալ երգչախմբերը, շուրջ հազար հոգի, նվագակցությամբ ռադիոհաղորդումների և հեռուստատեսության սիմֆոնիկ նվագախմբերի, հնչեցնում են Ալ. Հարությունյանի «Ձոն Լենինին» ստեղծագործությունը:

Համերգում ելույթներ են ունենում մաս շատ այլ նշանավոր երգիչներ, ասմունքողներ, պարողներ և ուրիշներ:

Համերգն ավարտվում է հսկայական ցընծությամբ և հուզիչ տպավորությամբ:

Հոկտեմբերի 20-ին՝ կիրակի.—Երևանի հիմնադրման թանգարանի հանդիսավոր բացումը:

Այսօր Երևանի հիմնադրման 2750-ամյակի հանդիսավոր տոնակատարության վերջին օրն է: Էրեբունի հնադարյան քաղաքամրոցն են շարժվում հարյուր հազարավոր բազմություն՝ Երևանից և հանրապետության մյուս քաղաքներից ու շրջաններից, Սովետական Միության տարբեր վայրերից և արտասահմանից ժամանած հյուրեր:

Առավոտյան ժամը 10-ն է: Երկինքը ջինջ է ու արևաշող:

Սկսվում է Երևանի հիմնադրման թանգարանի բացման հանդիսավոր արարողությունը: Թանգարանը մի հույակապ շինություն է, քանդակագարդված, որը գտնվում է Արինքերդի բլրի լանջին, Էրեբունիի լայնահուն փողոցի վերնամասում:

Թանգարանի բացմանը ներածական խոսքով հանդես է գալիս Լ. Ղարիբջանյանը: Նա իր խոսքի մեջ ասում է, որ «Երևանը ունեցել է հայ ժողովրդի դաժան ճակատագիրը, և՛

ավերվել է, և՛ կառուցվել, ընկել է ու ոտքի կանգնել, ենթարկվել բազում արհավիրքների»: Բայց Երևանը վերջին տասնամյակների ընթացքում աննախընթաց ծաղկում ու զարգացում ապրեց: Այն դարձավ աշխարհի նշանավոր գիտության ու մշակույթի կենտրոններից մեկը:

Ելույթ են ունենում շատերը՝ բանվոր, ծառայող, գիտության և մշակույթի գործիչներ: Նրանք բոլորն էլ իրենց անկեղծ ցանկություններն են հայտնում Երևանի է՛լ ավելի բարգավաճման համար:

Հայկական ՍՍՀ Միևիստրների սովետի նախագահ Բ. Մուրադյանը այնուհետև կրտրում է թանգարանը երիզող ժապավենը, և ժողովրդի անհատնում հոսանքը շարժվում է դեպի թանգարան՝ այնտեղից բարձրանալու համար պատմական քաղաք-ամրոց:

Ուրարտական զինվորի տարազ կրող 150 երիտասարդներ՝ հետևակներ և հեծյալներ, «հսկում են» ամրոցի անդրրը:

Մինչև ուշ երեկո մարդկանց անվերջանալի հոսքը շարժվում է դեպի քաղաք-ամրոց:

Հոկտեմբերի 20-ին, կիրակի օրը, երեկոյան ժամը 18-ին, Երևանի հանրապետական մարզադաշտ էին հավաքվել ավելի քան 40 հազար ներկայացուցիչներ, հյուրեր:

Ողջույնի, գովասանքի խոսքեր, սրտագին ցանկություններ...

Այստեղ ևս 2750 մարդուց բաղկացած երգչախումբը կատարում է Էդ. Հովհաննիսյանի «Երևան» երգը:

Այնուհետև հանդիսականներին է ներկայացվում թատերականացված մի պատկեր. շքեղ մարտակառքով կանաչ դաշտ է մտնում Արգիշտի Առաջինը՝ զինված պահակախմբի ուղեկցությամբ: Ապա ներս են գալիս շինարարները՝ իրենց հետ բերելով մի հսկայական ժայռաքեկոր: Սեպերի համաչափ հարվածների տակ նրանք փորագրում են Էրեբունիի հիմնադրման արձանագրությունը:

Տոնական համերգին իրենց մասնակցությունն են բերում մեր ազգի նշանավոր արվեստագետները:

Գեղարվեստական բաժնին հաջորդում է սպորտային տոնահանդեսը, որի ընթացքում մեր մարզիկներն ու մարզումիները ցուցադրում են իրենց ուժն ու գեղեցկությունը:

Տոնահանդեսն ավարտվում է հրետանային հուժկու համազարկերով, և երևանյան երկնակամարը լուսավորվում է բազմերանգ գույներով: